

FLYGET AVGÖRANDE VID INVASIONSFÖRSVAR¹

Av överste BILL BERGMAN, Ängelholm

INVASIONSKRIG var förr i tiden vad en nation med aggressiva och mäktiga grannar främst hade att frukta. Försvaret inrättades därefter. Genom flygets och dess vapens snabba utveckling har det numera blivit möjligt att föra krig i en ny form — *luftkrig*. — Risken för invasion är därmed inte längre en frihetsälskande småstats enda stora krigsfara. Luftkriget har skapat ett nytt riskmoment av första ordningen. Försvaret måste därför tillrättaläggas efter nya linjer.

För vårt vidkommande utövade det nya riskmomentet ett visserligen betydande *men dock inte avgörande* inflytande på försvarets återuppbyggnad under beredskapsåren. Den hektiska förnyelseprocessen, som då genomfördes, kom därför från början att ta alltför fast sikte på det gamla riskmomentet, vilket var förklarligt, till en tid. Därefter har det blivit allt mer uppenbart, att den ursprungliga målsättningen inte var tillräckligt framsynt inriktad. Alltså måste den ändras. Ett ytterligare uppskov kan få allvarliga konsekvenser. *Vårt försvar måste med det snaraste omdanas så, att det i betydligt högre grad än nu blir i stånd att möta det snabbt växande nya riskmomentets vådor.*

Två slags krig — två slags försvar.

Det är inte längre tidsenligt med *ett* försvar, som företrädesvis är inriktat på att möta invasion. Kriget av i dag fordrar *två* försvar, ett mot luftkrig och ett mot invasion.

¹ Denna uppsats, som är representativ för flygvapnets syn på vårt lands nuvarande försvarsbehov, skall senare följas av inlägg från andra vapengrenar.

När förf. längre fram i denna uppsats kräver att Ö. B. skall tas från flyget vilja vi blott erinra om att riksdagen i år uttalade sig för att även andra försvarsgrenar än armén borde bli på ledande poster företrädda i försvarsstaben men att Kungl. Maj:t hittills dröjt med att effektuera detta riksdagens direktiv.

Red. av Svensk Tidskrift.

I invasionsförsvaret ingår samtliga försvarsgrenar. — I luftförsvaret ingår flygvapnet, luftvärnet och civilförsvaret. Dess kärna utgöres av flygvapnet.

Vårt nuvarande luftförsvaret grundlades genom 1936 års riksdagsbeslut och har sedermera målmedvetet och planerligt byggts upp till en inte föraktlig styrka. Denna är emellertid inte på långt när tillräcklig för att luftförsvaret verkligen skall kunna fylla alla sina maktpåliggande uppgifter i ett framtida luftkrig. Jaktflyget och luftvärnet är därjämte splittrade på olika försvarsgrenar. Civilförsvaret och andra hithörande civila organ föra en — om inte tynande — så dock föga omhuldad tillvaro.

Trots svagheterna *har* vi dock två försvar numera. Vi har emellertid bara *en* kostnadsram. Angelägenheter rörande luftförsvaret kan sålunda inte behandlas fristående. De måste avvägas med aktgivande på invasionsförsvarets vitala intressen.

Avvägningsfrågor ger ofta anledning till delade meningar bland fackmän ur olika läger. — Den som därför vill bilda sig en egen uppfattning om detta viktiga problem bör gå till grunden, d. v. s. först och främst försöka bedöma hur stort det nya riskmomentet är i förhållande till det gamla. Denna framställning avser nu närmast att underlätta ett sådant bedömande.

Anfall genom luften kan riktas mot en stats väpnade styrkor, men också mot dess civilbefolkning och försörjningsorgan.

Luftkrig mot civilbefolkning och försörjningsorgan.

Vad först anfallen mot civilbefolkningen beträffar, har krigserfarenheterna visat, att den mänskliga förmågan att utstå uthärdande och lidande visserligen har en gräns, men att denna, när det gäller, är överraskande tånjbar. Luftkriget mot civilbefolkningen är alltså påfrestande men inte med säkerhet krigsavgörande. Behovet av att skydda civilbefolkningen från luftkrigets härjningar skulle sålunda måhända inte kunna räknas som något avgörande skäl varför vårt luftförsvaret bör stärkas. — Detta är inte att vara cynisk, det är endast att tillämpa krigserfarenheternas vittnesbörd i den kalla ekonomiska försvarskalkylen. — Man får emellertid inte bortse ifrån att möjligheterna till terrorkrig från luften kan bli större i ett eventuellt framtida krig än i det närmast föregående.

I sitt eget försvarsförslag har överbefälhavaren — vilkens slut-

satser i avseende på försvarets organisation och försvarsgrenarnas avvägning dock är en annan än som drages i denna uppsats — bl. a. anført: »Är luftförsvaret, civilförsvaret inräknat, icke starkt, synes det ej otänkbart, att en angripare söker att *enbart genom flyganfall förmå oss till eftergifter eller underkastelse*. Atombombernas tillkomst och utveckling öka riskerna för att motståndsviljan kan brytas genom luftangrepp» (kurs. här). Han har också under kapitlet flyg- och fjärrvapenanfall anført, att »en oundgänglig förutsättning för att folket skall hålla ut är ett verksamt aktivt luftförsvaret och ett väl förberett civilförsvaret». Denna sista mening understryks av en av våra största dagliga tidningar, som i sin ledande artikel den 19.12.1947 skriver: »Luftförsvaret — — — har numera blivit en hela folkets angelägenhet på annat sätt än tidigare. — — — Man kan inte bortse från det faktum att mannen på gatan eller arbetsplatsen liksom kvinnan i hemmet — — — åtminstone i detta hänseende vill veta försvarets kapacitet.»

Den allmänna meningen numera är att *folkets förmåga att hålla ut beror på luftförsvarets förmåga att försvara folket*. Detta betyder att terrorkrig från luften mot civilbefolkningen inte kan lämnas ur räkningen, då man går att bedöma det nya riskmomentets storleksordning.

Luftkrigets inverkan på försörjningsorganen i Tyskland framgår av några efter kriget publicerade dokument. I ett av dessa rapporterar den tyske försörjningsministern Speer till Hitler att de planmässiga flyganfallen mot järnvägarna har avgörande betydelse och att katastrof för produktionen hotar. Detta var i november 1944. I december förklarar han att civilförsvarets största bekymmer är järnvägarna och att det är tur att flyganfallen inte har koncentrerats mot dem ett halvt år tidigare. Den 15 mars lämnar Speer några uppgifter om kolleveranserna från Ruhr och fogar därtill följande slutbetyg på den allierade luftkrigföringen mot Tysklands hemort: »Det slutliga sammanbrottet för Tysklands ekonomi kan med säkerhet påräknas inom åtta veckor. Efter denna kollaps blir det omöjligt att militärt fortsätta kriget.» En amerikansk expertkommitté, som efter kriget undersökte det allierade luftkrigets verkningar mot den tyska hemorten, har i sin rapport uttalat, att Tyskland vid årsskiftet 1944—1945 var »dödligt sårat». Chefen för flygvapnet konstaterar i januari 1948 i sitt yttrande över försvarskommitténs betänkande att »luftkrigföring mot hemorten kan, såväl med som utan atombomber, fram-

kalla krigsavgörande resultat, utan att invasion behöver tillgripas».

Utvecklingen på luftkrigföringens område går snabbt framåt. Det underlag, som stod till överbefälhavarens och chefens för flygvapnet förfogande i mars 1947, har numera betydligt utvidgats.

Med stöd av många kända uppgifter om flyganfallens förödande verkningar, flygteknikens framsteg och fortsatta stora flygutrustningar utomlands har man rätt att dra den slutsatsen, att en liten stat *med svagt luftförsvar*, som anfallas av en stormakt, kan såras till döds på relativt kort tid enbart genom luftkrigföring mot civilbefolkning och försörjningsorgan. Man kan då också med fog anta, att en stormakts blotta hot om bomb- eller atombombkrig i ett sådant fall kan vara nog för att framtvunga omedelbar underkastelse eller i varje fall kännbara eftergifter. Luftkrig är alltså numera en lika ödesbetonad risk för en *svagt luftförsvarad* småstat som invasion.

Härmed är emellertid det nya riskmomentet inte slutgiltigt värdesatt. Luftkrig är nämligen ur stormaktssynpunkt en bekvämare krigföringsmetod än invasion. Luftkrig berör ju bara en försvarsgren. Invasion berör i regel tre. Invasion kräver stora personal- och materialuppbåd. Luftkrig kräver stor materiell men jämförelsevis obetydlig personell insats. Invasion är dessutom numera praktiskt taget otänkbar utan föregående omfattande luftkrigföring i syfte att bereda väg för ockupationstruppernas inmarsch. Härom har överbefälhavaren uttalat: »Erfarenheterna från andra världskriget lära oss, att varje anfallskrig kommer att inledas av kraftiga flyganfall, vilka kunna ha självständig karaktär eller utgöra ett led i invasionen.»

Ur den aggressiva stormaktens synvinkel måste alltså i vart fall ett omfattande luftkrig organiseras, igångsättas och verka en tid, innan invasionsföretaget kan gå av stapeln. Det är under sådana omständigheter mest sannolikt, att stormakten öppnar fientligheterna med ett hårt och hänsynslöst luftkrig, som drives därhän, att invasion om möjligt blir överflödig. — Lyckas denna strategi blir angriparens krigskonst både bekväm och billig.

Mot rent luftkrig är lant- och sjöstridskrafterna verkningslösa.

Väljer man att utgå från den angripna småstatens synvinkel, får det nya riskmomentets storleksordning och karaktär ytterligare belysning.

Om en stormakt anfaller en småstat med rent luftkrig — självständigt eller som förberedelse för invasion — får småstatens luftförsvar ensamt ta hela stöten. Försvararens lant- och sjöstridskrafter kan varken göra till eller från. De bli helt satta ur spel — och förmodligen dessutom illa åtgångna.

Så länge försvarsflyget — i den mån sådant finnes — kan sätta hårt mot hårt i luften, skulle det innebära onödigt stora risker för stormakten att påbörja ett eventuellt tilltänkt invasionsföretag.

Luftkrig mot väpnade styrkor.

»Hemligheten med mina framgångar ligger däri, att jag alltid har väntat med att anfalla på marken tills segern i luften är vunnen», sade Montgomery. Därför kommer stormakten, som ovan nämnts, sannolikt att fortsätta sitt luftkrig i syfte att först bryta försvarsflygets motståndskraft. Om detta lyckas kommer turen till hemorten och till de nu mot ohämmade flyganfall blottställda stridskrafterna i övrigt. Den kampen blir säkerligen mycket ojämn! Skulle den verkligen behöva avslutas med invasion, får ockupationsstyrkan troligen ett lätt arbete. Under andra världskriget har nämligen ingen armé lyckats att i längden uthärda det förenade trycket från motpartens styrkor både i luften och på marken. Härom har chefen för flygvapnet i sitt yttrande över försvarskommitténs betänkande anfört: »Möjligheterna för så väl hemorten som för stridskrafterna att hålla ut, om luftanfallen äro ohämmade, måste bli relativt små, om angriparens flyg redan efter kort tid blivit i stånd att operera i luften utan hänsyn till försvarande flyg.»

En småstats möjligheter att i ett eventuellt framtida krig undgå ett snabbt och förkrossande nederlag blir sålunda mera beroende på dess luftförsvars styrka och uthållighet än på dess invasionsförsvars motsvarande egenskaper.

Sammanfattning:

Två försvar måste finnas numera: luftförsvar och invasionsförsvar.¹

Mot rent luftkrig står luftförsvaret ensamt.

Mot invasionskrig kan båda försvaren samverka.

Så länge luftförsvaret håller, håller invasionsförsvaret.

Slås luftförsvaret ut blir invasionsförsvaret ohållbart.

¹ En gemensam överbefälhavare bör finnas. Han bör vara flygofficer.

Slutsatser:

Det nya riskmomentet är sålunda större än det gamla. Det visar sig också ligga på ett annat plan än detta. Avvägningsproblemet mellan luftförsvaret och invasionsförsvaret är därmed i huvudsak löst: *Luftförsvarets behov måste sättas före invasionsförsvarets.*

Hävdvunna föreställningar och förutfattade meningar.

Den ovannämnda slutsatsen har helt naturligt svårt att göra sig gällande mot hävdvunna föreställningar och förutfattade meningar. Sådana är alltid svåra att komma tillrätta med. De stå stela och obevekliga på sin post tills de åldras och gråna i tjänsten. Grundtanken i vår hittillsvarande försvarspolitik har också åldrats. Därför behöver den förnyas.

Att en sådan förnyelse är på väg, därom vittnar bl. a. Ny Militär Tidskrift, som på ledande plats i sitt decembernummer 1947 skriver: »De tekniska jättesprång, som krigskonsten tagit under det sista årtiondet, har vänt upp och ner på många hävdvunna föreställningar. De tidigare gängse begreppen om sättet för den strategiska planläggningen och det taktiska förfarandet i strid ha i vissa avseenden förlorat sin giltighet, och man står osäker inför den framtida utvecklingen. Det framtida luftkriget — inklusive atombombning, V2-vapen, luftinvasion m. m. — kan komma att radera grunden för hittillsvarande åskådningar på det militära och utrikespolitiska området.»

Den oftast upprepade och mest utbredda av alla ovan åsyftade hävdvunna föreställningar och förutfattade meningar är den att »flyget saknar uthållighet». — Detta må vara sant. Men då saknar beklagligtvis också invasionsförsvaret uthållighet, vilket ovan påvisats.

Nu innebär emellertid varje nytt jaktplan, som tillförs flygvapnet, en ökning av luftförsvarets styrka och uthållighet. Talet om att flyget saknar uthållighet bör därför fattas som en påminnelse om, att flygvapnet behöver stärkas. Det kan — om man så vill — också innebära ett underbetyg åt den avvägning mellan luftförsvaret och invasionsförsvaret, som företogs 1942. Denna borde synbarligen ha skett med ännu större tonvikt på flyget, än vad som verkligen blev fallet. Detta fredsstrategiska misstag, som lätt kan förklaras med flygets svaghet före 1940, kan emellertid framdeles rättas till.

Det ovannämnda envist upprepade slagordet kan trots detta tänkas bibehålla sin makt över sinnena. Anledningen härtill är, att det har hämtats ur den rent lantmilitära terminologien: Som bekant erövrar och »besättes» ett frontavsnitt eller markområde vid anfall och »behålles» vid försvar. Att »sätta sig fast» och »hålla ut» är sålunda grundläggande och bestående begrepp i krigföringen på marken. — Flyget kan varken sätta sig fast eller hålla ut i luften. — Alltså saknar flyget uthållighet!

Eftersom den allt övervägande delen av den nuvarande försvarsledningen här i riket är lantmilitär, är det förklarligt, om en eller annan av lantkrigskonstens grundregler på detta sätt upphöjs till »luftstrategi» och därigenom vinner ett visst burskap. Därmed är det emellertid inte bevisat, att lantmilitära grundregler utan vidare är tillämpliga inom luftkrigföringens område.

En annan förutfattad mening, och den kanske mest konservativa, har sällan kommit till bättre uttryck än hos en av försvarskommitténs ledamöter. I sitt särskilda yttrande till kommitténs betänkande har nämligen herr Hagberg i Luleå (k) anfört: »Det är bevisat, att ett folk i vapen, som vill försvara sig, är en viktigare garant för den nationella oavhängigheten än ett tusental flygande yrkesmän — — —.»

Bortsett från vad herr Hagberg kan mena med nationell oavhängighet, torde det kunna antas, att han med ett folk i vapen förstår ett folk, som huvudsakligen stöder sitt utrikespolitiska oberoende på lantförsvarets bajonetter. — Han har nog inte läst de brittiska tidningar, som i krigets början, medan det allierade flyget ännu var svagt, skrev ungefär så här: »Vi är trötta på att varje dag berätta om hjältar, som dör på slagfälten under försök att försvara sig mot fiendens flygbomber med sina bajonetter.» Kan det vidare verkligen ha undgått herr Hagberg, att den viktigaste garanten för Englands nationella oavhängighet under det ödesmättade »Slaget om Storbritannien» hösten 1940 just var — *ett tusental flygande yrkesmän*. Det var i ett tack till dem som premiärminister Churchill fällde sitt bekanta yttrande om att aldrig förr så många haft så få att tacka för så mycket! Det som herr Hagberg tror vara bevisat är alltså endast en halv sanning. Blir vi utsatta för ett totalt luftkrig, får man säkert vända upp och ner på sitt bevis och påstå motsatsen...

»Ett folk i vapen, som vill försvara sig», bör inte stirra sig blint på det gamla riskmomentet. Det finns nämligen ett nytt, som

inte får underskattas. Det finns också andra vapen än bajonetter, numera.

De polska, holländska, belgiska och franska flygvapnens ringa motståndskraft tages då och då som bevis för att också ett svenskt flygvapen skulle kunna »slås ut» redan vid fientligheternas öppnande. Denna argumentering är missledande av bl. a. följande skäl, som återfinns i chefens för flygvapnet yttrande över försvarskommitténs betänkande: »På grund av arméns dominerande ställning inom respektive krigsmakter hade flygvapnet fått karaktären av ett bivapen till armén med spaning och samverkan på slagfältet till huvuduppgift. Man hade förbisett, att en förutsättning för denna samverkan och för arméns operationer överhuvud taget var att fiendens flyg icke tilläts att härja fritt. De angivna flygvapnen voro sålunda icke ens från början lämpade att försvara varken sig själva, landet med dess kommunikationer eller armén. De saknade enhetlig ledning och voro splittrade på arméns olika större enheter (militärbefälhavare). Med dessa principer ifråga om sammansättning och ledning voro flygvapnen ur stånd att möta en krigföring från tysk sida, som gick ut på att först från luften krossa flygvapnet och därefter från luften och marken samtidigt krossa armén. Flygvapnen överraskades också under låg beredskap och hade icke vidtagit betryggande anordningar för skyddad krigsbasering. De försvarande lantstridskrafternas uthållighet inför detta kombinerade tryck blev obetydlig: från 5 till 38 dagar i de anförda exemplen. Om man med insikt om luftkrigets betydelse givit flygvapnen en annan styrka och sammansättning och en annan ställning inom försvaret i dess helhet, hade utgången säkerligen icke varit så given och mera tid vunnits. Försvaret i sin helhet skulle blivit segare. Det är mindre märkvärdigt att denna insikt saknades 1939 än att den fortfarande saknas 1947.»

*

Fem skäl varför luftförsvaret bör stärkas ytterligare.

En stormakts möjligheter till krigsavgörande insatser mot en *svagt luftförvarad* småstat genom enbart luftkrigföring har tidigare berörts. Därvid har samtidigt påvisats att det bästa motmedlet mot luftkrig är ett starkt luftförsvaret. Härom har överbefälhavaren gjort följande uttalande i sitt försvarsförslag under kapitlet kraven på Sveriges krigsmakt: »En av förutsättningarna

för att försvarssystemet skall kunna verka är sålunda, att vi äga ett effektivt luftförsvaret, bestående av jaktflyg, luftvärn, luftbevakning och icke minst ett väl fungerande civilförsvaret.» Han har vidare uttalat att »flygets utveckling är — — — den faktor, som mest av allt givit det nutida kriget dess prägel» och »faran från luften kan — — — i framtiden bli avsevärt större än nu... I den mån de tekniska framstegen medföra att luftkrigföringens verkningar ökas, måste såväl civilförsvaret som aktivt luftförsvaret förstärkas.» Den av president Truman tillsatta amerikanska luftförsvarskommittén har i sitt i januari 1948 framlagda betänkande bl. a. uttalat: »Inom fem år kommer andra länder nästan säkert att äga stora mängder atomvapen och massproducera styrbara projektiler för långdistansanfall. Detta kräver en radikal omläggning av USA:s hittillsvarande försvarspolitik. *Flygvapnet måste bli kärnan i landets försvar*» (kurs. här).

Det första skälet varför vi bör fortsätta med att stärka vårt luftförsvaret blir alltså: Luftkrigens tidevarv har just börjat. En liten stat, som numera vill bevara sin oavhängighet, måste först och främst kunna sätta hårt mot hårt i luften. *Flyg måste mötas med flyg*. Ett starkt luftförsvaret är numera grundförutsättningen för både militärt och civilt försvar.

Möjligheterna att få hjälp av utländskt flyg.

I det ovannämnda kapitlet i sitt försvarsförslag skriver överbefälhavaren vidare: »Det vore verklighetsfrämmande att tro, att Sveriges krigsmakt, hur stark den än blir, skulle i alla lägen kunna överallt avvisa anfall över land- och sjögränserna samt mot landets inre. Som tidigare framhållits, bör den grundläggande svenska försvarsprincipen vara att genom ett segt motstånd vinna tid för att hjälp utifrån skall hinna lämnas. Krigsmakten bör vara organiserad i överensstämmelse med denna grundprincip. Är så fallet, fyller den även bäst sin fredsbevarande uppgift som stöd för svensk utrikespolitik.»

Om den av överbefälhavaren ovan uttalade grundprincipen närmare utvecklas finner man

att hjälp utifrån kan vara svår att erhålla; krigshistorien överflödar av obesvarade eller avvisade framställningar om militärt bistånd, av för sent utförda och av misslyckade hjälpaktioner;

att hjälp utifrån kan vara av flera olika slag och

att försvarsprinciperna därför bör läggas till rätta för det slag av hjälp, som är mest påräknelig.

När den holländske utrikesministern van Kleffens den 17.2.1942 i New York anropade den amerikanska nationen om hjälp till Javas försvar, yttrade han bl. a.: »Java är vårt fäste, och våra möjligheter att försvara det beror på hur många flygplan Ni kan sända oss.»

Slagkraft, snabbhet, räckvidd och smidig anpassningsförmåga är flygstridskrafternas mest utmärkande drag. Det ligger därför nära till hands att tänka sig, att vi, om det skulle bli krig, utan större omgång skulle kunna få hjälp av utländskt flyg. Vårt eget flygvapens utveckling i fredstid skulle under sådana omständigheter utan vidare kunna eftersättas till förmån för andra militära eller ekonomiska behov.

Flyghjälp kan emellertid i sin tur vara av flera olika slag, nämligen bl. a.

långdistansbombflyg
medeldistansbombflyg och
jaktflyg.

De jättelika »strategiska» bombflygplanen, som — utan att baseras i Sverige — kan fälla sina bomber var som helst i Europa och sedan återvända till sina baser utan mellanlandning, kan måhända bringa oss den snabbaste och effektivaste hjälpen — snar hjälp är dubbel hjälp. Dessa dyrbara »långdistansbombare» skickas emellertid inte in över fientligt område utan stark jakt eskort. De eskorterande jaktflygplanen har inte på långa vägar samma räckvidd som de stora bombplanen och måste därför i princip baseras nära målet.

Om vi skall kunna påräkna hjälp av strategiskt långdistansbombflyg, får vi därför förmodligen antingen ställa mycket starkt jaktskyddade baser till förfogande för mellanlandande utländska eskortjaktflygplan, eller också får vi själva sköta eskorten under en viss del av bombförbandens väg genom luften. En kombination av båda alternativen är mest trolig. I vilket fall som helst krävs ett starkt luftförsvar, som kan underlätta hjälpaktionens genomförande. Har vi ett sådant kan vi vänta oss både bättre och snabbare hjälp än om vi inte skulle ha något att komma med i luften. Denna enkla regel synes värd särskilt beaktande under en väpnad konflikt mellan öst och väst, då stormakterna torde komma att spanna sina krafter i luften till det yttersta. *Allt flyg blir då strängt upptaget* och det fordras säkert stora aktiva insatser från

vår sida, om vi skall kunna förmå en mäktig »beskyddare» att spela sitt trumfess till vår fördel.

Det bör också ihågkommas, att om den ena parten i en stormaktskonflikt lämnas tillfälle att härja fritt i luften över svenskt territorium — vilket kan bli följden av ett för svagt tilltaget svenskt flygande luftförsvar — försvåras eller omöjliggöres den andra partens eventuella hjälpaktioner av vad slag de än vara må. *Vårt oförsvarade luftrum blir nämligen då mer att betrakta som fientligt än som allierat område.*

Övergår vi så till att studera möjligheterna att få hjälp av utländskt bombflyg med kortare räckvidder, skärpes genast kraven på det svenska luftförsvarets omfattning beroende på behovet av starkt jakttskyddade baser på svenskt område för både »medeldistansbombare» och deras eskortjakts mellanlandning.

De i båda fallen erforderliga eskortjaktflygplanen fordra på svenska baser förutom starkt jakttskydd en hel del »markservice». Den kan beräknas komma att omfatta bl. a. tankning, laddning, tillsyn, reservdelar, reparationer, flygsäkerhetstjänst, radio, radar- och väderlekstjänst m. m. Särskilda krav kan beräknas komma att ställas på flygfältens belägenhet, start- och landningsbanornas längd, bredd och bärkraft, flygfältsmaskering, flygplanvärn, fältluftvärn, fältbefästningar, bevakningstjänst, transporter, förläggning, förplägnad, personalvård o. s. v. Det mesta av detta fordrar specialutbildad personal och passande utländsk materiel.

Mellanlandande »medeldistansbombare» fordra en service och en därav följande materiel- och utrustningsuppladdning på baserna, som mångfaldigt överträffar eskortjaktens i dyrbarhet, omfattning och specialisering.

Om dessa upplysningar kommer läsaren att skymta konturerna av den väldiga markserviceapparat, som kräves bara för att »hålla flyget uppe», så är det måhända möjligt för honom att ana omfattningen av den luftbevaknings- och stridsledningsorganisation som *dessutom* fordras för att lokalisera fientliga bombflygare i lufthavet och leda jaktflyget på deras flyktiga spår.

Den markservice och stridsledningsorganisation, som nu finns, är avpassad för svenska flygvapnets behov och normer. Skulle utländska jaktförband tänkas ta aktiv del i luftförsvaret över svenskt territorium — även om det bara gäller vissa delar därav — måste bl. a. den svenska stridsledningsorganisationen anpassas efter de främmande jaktflygarnas behov och erfarenhet. Annars

kommer de att flyga omkring i blindo och slösa bort bensin och olja till ingen nytta.

En luftbevaknings- och jaktstridsledningsorganisation är inte bara omfattande. Den kännetecknas kanske främst av stora krav på snabbhet och precision. Vad snabbheten beträffar räknar man sekunderna som den svåraste motståndaren. Under sådana omständigheter är det lätt att inse hur väl smord och oljad organisationen måste vara för att fungera tillfredsställande. Där duger det inte med plötsliga improvisationer eller nödtorftiga provisorier. Allt måste vara väl inarbetat och intrimmat under fredstid. De tusentals medverkande måste bildligt talat läras att »använda samma språk», för att inte sekundflykten skall göra apparaten obrukbar för sitt ändamål. Därför tar det lång tid att bygga upp en effektiv luftförsvarsorganisation. Det blir heller ingen lätt sak att anpassa den efter utländska anvisningar, och det kommer att ta tid innan den fungerar oklanderligt efter omställningen. *Detta vet varje jaktflygare — även de utländska!*

Utländsk flyghjälp i form av jaktförband kräver sålunda åtskilliga anstalter, som är svåra att åvägabrinda; betydligt svårare än vad den, som sätter sin lit till sådan hjälp, sannolikt kan föreställa sig. Om dessa svårigheter överhuvud taget skola kunna övervinnas, fordras ett intimt flygmilitärt samarbete under fredstid med den utländska stormakt, från vilken vi önska att hjälpaktionen skall utgå. Ett sådant samgående är otänkbart utan vittgående utrikespolitiska konsekvenser.

Möjligheterna att erhålla och ta emot utländsk flyghjälp är alltså väsentligt beroende av den ifrågasatta flyghjälpens art.

Hjälp utifrån med strategiskt bombflyg kräver inga baser i Sverige och kan teoretiskt sett erhållas utan föregående långvariga militära och politiska förhandlingar. — All annan flyghjälp måste sannolikt baseras här i landet och fordrar därför omfattande förberedelser. Om hjälpen gäller jaktförband för att stärka luftförsvaret över svenskt territorium, blir den

dels svår att erhålla, eftersom efterfrågan på »hemmamarknaden» — särskilt i början av ett krig — torde väsentligt överstiga tillgången,

dels av ringa verkan om den inte föregås av intimt militärt och politiskt samarbete med bred tidsmarginal. — Ett härav betingat förtidigt ställningstagande kan därför måhända dra oss in i en konflikt, som vi annars möjligen skulle kunna ha hållit oss utanför.

Hjälp utifrån med lantstridskrafter måste komma hit sjövägen. Lusten att komma minskar säkerligen, om våra hamnar ligga under fiendens obestridda lufttryck. Vårt eget flyg måste hålla förbindelserna utåt tryggade till dess hjälp hinner anlända, och det kan ta tid.

Med ett starkt »svenskt» luftförsvar öka vi våra utsikter att få snabb, effektiv och bekväm hjälp utifrån — till lands, till sjöss eller i luften — samtidigt som vi bättre och längre kan reda oss utan någon hjälp alls. Härigenom kan vi våga oss på att i en konfliktsituation uppskjuta utrikespolitiska ställningstaganden »in i det sista».

Med ett starkt »svenskt» luftförsvar och i samverkan med ett effektivt sjöförsvar kan vi förhindra eller bestraffa neutralitetskränkningar av vårt luftrum och sjöterritorium på ett helt annat sätt än med ett svagt luftförsvar. Vår utrikespolitik får härigenom ett värdefullt stöd.

Svenska flygvapnet är avpassat för att i huvudsak tjäna defensiva luftförsvarsändamål. Därigenom är det också i princip organiserat för att *även underlätta utländska hjälpaktioner* med avseende på dessas grundförutsättning. — Vårt flygande luftförsvars styrka är emellertid otillräcklig även för detta ändamål. Stärker vi luftförsvaret ökar vi inte bara vår defensiva uthållighet utan också våra möjligheter att — med utländsk hjälp — övergå till offensiv i luften.

Den som förlorar i luften kan inte vinna — den som håller stånd i luften kan inte förlora.

*

Det andra skälet varför vi bör fortsätta att stärka vårt luftförsvar blir alltså:

Med ett starkt luftförsvar ökas våra utsikter att få snabb och effektiv utländsk hjälp. Snar hjälp är dubbel hjälp!

Våra möjligheter att föra »neutralitetspolitik» ökas med vårt luftförsvars tilltagande styrka.

Ökad styrka i luften skapar ökad respekt för vår utrikespolitik överhuvud taget.

Luftförsvarets betydelse för armén och marinen.

Arméns huvuduppgift är försvar mot invasion.

För att armén skall kunna lösa denna måste dess rörliga huvud-

stridskrafter koncentreras, d. v. s. transporteras till de områden, som utsätts för invasion, t. ex. landgränsen i norr eller kusten i söder. Det kan alltså gälla mycket stora avstånd och mycket omfattande transporter, som medför hård belastning på järnvägar och landsvägar. Ju mer överraskande en invasion kan tänkas komma, desto större blir kraven på kommunikationernas kapacitet, snabbhet och driftsäkerhet.

Invasion kan numera ske än mer överraskande än tidigare, vilket sammanhänger med de snabba truppersnas och invasionsfar-kosternas utveckling, men framför allt med luftlandsättningsens tillkomst som strategiskt betydelsefull faktor.

Det är alldeles självklart att det finns gränser för våra svenska kommunikationers hållfasthet i krig. Det är därför tänkbart att de under allt för hårda påfrestningar kan visa sig otillräckliga eller rent av bryta samman. Härom har överbefälhavaren gjort följande uttalande: »Lantstridskrafterna — — — äro för längre förflyttningar och ofta för sitt underhåll beroende av för flyganfall känsliga kommunikationsleder.»

Om vi ha ett svagt luftförsvar är det mycket sannolikt att fienden både före och under en invasion utsätter våra kommunikationer och transportleder överhuvud taget för en ohämmad flygbekämpning, som kan få förödande verkningar. I så fall blir arméns transport- och underhållsapparat genast ytterligt ansträngd. Med hänsyn härtill och till styrkeförhållandena jämväl på marken får vi kanske redan från början inrikta oss på att uppge en del områden och begränsa fältarméns uppgifter. Men — å andra sidan — ju större områden som uppges, dess större spelrum får fiendens invasionsstyrkor inom våra landsmären och dess mer övergår fältarméns huvuduppgift från invasionsförsvar i egentlig mening (periferiförsvar) till lokalförsvar.

För att detta inte skall behöva befaras, fordras ett starkt luftförsvar, främst bestående av jaktflyg och luftbevakning med radar.

Lika omöjligt som det är för lantförsvaret att slå en ogenomtränglig invasionsskyddande gördel kring våra långa kuster och gränser, lika omöjligt är det för luftförsvaret att omgärda oss med en oöverstiglig ringmur i luften. Såväl lantförsvarets som luftförsvarets resurser är nämligen begränsade. För båda försvararen gäller det därför att koncentrera sig på sina huvuduppgifter. Härvid måste luftförsvaret i första hand ägna sig åt civilbefolkningens och försörjningsorganens skydd. Annars är det mycket

sannolikt att »en angripare söker att enbart genom flyganfall förmå oss till eftergifter eller underkastelse». Försvaret av lantstridskrafterna blir en andrahandsuppgift. Detta förhållande måste klart och tydligt offentliggöras. Annars kan det lätt inträffa — om kriget kommer — att luftförsvarets huvuduppgifter blir föremål för delade meningar mellan de berörda parterna, d. v. s. civilbefolkningen i hemorten och armén ute i fält. Om ett sådant meningsutbyte kan förutses, vore det bättre ju förr det kunde komma till stånd.

Om vi emellertid fortsätter att stärka vårt luftförsvaret, vilket är nödvändigt enbart med hänsyn till dess huvuduppgift, följer härav, att även fältarméns transport- och underhållsorgan kan påräkna ett efter vår förmåga bättre avpassat skydd. Detta bör åtminstone i viss utsträckning öka transportapparatens driftsäkerhet och öka fältförbandens möjligheter att komma till verkan. Det ligger därför i arméns eget intresse att luftförsvaret stärkes.

För flottans vidkommande föreligger ett lika utpräglat behov av flygande luftförsvaret. Svårigheterna att tillfredsställa detta i tillräcklig grad är lika stora som de, som gäller för armén. Med hänsyftning på flottans behov av flygande luftförsvaret har försvarskommittén gjort följande uttalande: »I den mån sådant skydd i tillräcklig omfattning icke kan beredas, inställer sig kravet på övergång till en lätt flotta, som till sjöss är förhållandevis svår att nedkämpa från luften och som kan skyddas i bergrum på sina baser.» — Detta är en logisk slutledning, med avseende på det ständigt ökande hotet från luften.

Flottan räknar alltså inte med annat flygande luftförsvaret än det, som efter omständigheterna kan lämnas — och har också i princip dragit ut de organisatoriska konsekvenserna härav. — Detta ger både luftförsvaret och sjöförsvaret ökade möjligheter att göra sig gällande.

Av krigserfarenheterna att döma behöver armén och flottan inte bara skydd, utan också stöd från luften. För arméns del gäller detta särskilt vid invasion luftledes. Det var ryssarna, som först började experimentera med luftlandsättning, och numera är stormakternas trupptransportflyg en mäktig faktor att räkna med.

Invasion genom luften utnyttjades mer och mer under kriget. Den 24.3.1945 landsattes t. ex. öster om Rhen två allierade divisioner om sammanlagt 14,000 man i en omgång. Efter kriget har intresset för denna krigföringsmetod ytterligare ökat och i alla stormakterna övas speciellt luftinvasioner och byggs härför av-

sedda trupptransportplan med avsevärt högre kapacitet än tidigare.

Invasion är alltså inte längre enbart ett markbundet riskmoment i gammal bemärkelse utan har delvis lyfts upp på det nya riskmomentets plan.

Alla invasionsföretag är känsliga för anfall från luften, men luftinvasionen torde härvidlag vara mest känslig. En luftinvasion kommer därför knappast att insättas så länge motpartens flygande luftförsvär är stridsberett, ty transportflygplanen är mycket sårbara och svåra att skydda mot försvarsflygets anfall. Härom har överbefälhavaren gjort följande uttalande, till vilket försvarskommittén anslutit sig: »*Det verksammaste medlet mot luftland-sättning är flygstridskrafter, främst jaktförband, som ingripa mot transport- och glidflygplan medan dessa ännu befinner sig i luften.*»

Lyckas försvarsflyget bryta udden av en luftinvasion får arméförbanden ett lättare arbete. Det ligger därför än mer i arméns intresse att luftförsvaret stärkes.

*

Det tredje skälet varför vi bör fortsätta att stärka vårt luftförsvär blir alltså:

Såväl armén som flottan är för sin operativa rörlighet väsentligt beroende av ett effektivt luftförsvär. — Ett starkt luftförsvär ger därför såväl lant- som sjöstridskrafterna ökade möjligheter att göra sig gällande.

Invasion genom luften kommer sannolikt att bli en mycket eftersträvad krigföringsmetod i ett framtida krig. — Flygande luftförsvär är det verksammaste medlet häremot.

Attackflygets uppgifter.

Även i andra avseenden än vid luftinvasion kan flyget lämna armén ett verksamt stöd. Det bästa sättet har visat sig vara att avskära fiendens bakre kommunikationer och sålunda hindra tillförsel till fronten och försvåra strategiska omgrupperingar. Men också på själva slagfältet gjordes under kriget sådana insatser, att ett särskilt flygslag, attackflyget, utvecklades inom alla stormakterna.

Som exempel på vad attackflyget uträttade under kriget må följande nämnas: Under den tyska reträtten mot Seine i augusti

1944 förstördes 10,000 fordon på en vecka genom låganfall. »Utan flygarnas hjälp skulle vi soldater aldrig uppnått någon framgång», sade Montgomery. — Under c:a en månad förstörde allierade attackflygplan i norra Frankrike bl. a. 700 lokomotiv. — I september 1940 anföllu brittiska plan under några nätter de tyska transportfartyg och pråmar som samlats i kanalhamnarna till invasion i England. Förstörelsen bidrog mycket till att invasionsplanen måste skrinläggas. Det ligger alltså i både arméns och flottans intresse att attackflyget förstärkes.

Därest vi skulle bli utsatta för angrepp av fjärrvapen med överljudhastighet, d. v. s. av V2-typ är attackflyg det bästa motmedel, som vi f. n. disponerar över. Attackflyget är nämligen användbart för anfall mot fjärrvapnens utskjutnings-, inriktnings- och observationsplatser.

Attackflygets huvuduppgift i ett framtida krig blir sålunda inte med säkerhet understöd åt armén och flottan, som fallet var under andra världskriget. Utvecklingen på fjärrvapenområdet kan komma att kräva attackflygets hela insats inom luftförsvarets ram.

*

Det fjärde skälet varför vi bör fortsätta att stärka vårt luftförsvar, särskilt attackflyget, blir alltså:

Både armén och flottan är i behov av attackflygets stöd.

Attackflyg är vårt bästa och enda motmedel mot anfall av fjärrvapen med överljudhastighet.

Det aktiva luftförsvarets betydelse för civilförsvaret.

Denna framställning skulle vara ofullständig om den förbigick civilförsvaret och vårt civila försörjningsförsvar — om sistnämnda beteckning godtas för bl. a. elkraftförsörjning, bränsleförsörjning, livsmedels-, industri- och importvaruförsörjning, distributionsapparat och kommunikationer m. m. — Det »totala kriget» fordrar nämligen ett »totalt försvar». Försvarsproblemet kan alltså inte frigöras från sitt civila sammanhang.

I civilförsvarsstyrelsens yttrande över försvarskommitténs betänkande heter det:

»Frågan om hemortens skydd under krig måste bedömas från den utgångspunkten att civilförsvarets verksamhet är av förebyggande och skadeavhjälpare art men däremot ej innefattar åtgärder till försvar genom angrepp i någon form.

Styrelsen anser ett oefftergivligt krav vara att jaktflygorganisationen avsevärt ökas för att civilförsvarets uppgifter i krig inte skall bli övermäktiga (kurs. här). Saknaden av nattjaktflyg innebär ett mycket allvarligt riskmoment. Styrelsen avstyrker bestämt den föreslagna inskränkningen av luftvärnet och anser att den nuvarande organisationen bör moderniseras och ökas.

— — —
Försvarskommittén har vid den föreslagna fördelningen av värnpliktkontingenten på försvarsgrenarna inte förutsatt att civilförsvaret skall få någon tilldelning, men styrelsen pekar på att det torde komma att krävas tilldelning av värnpliktiga till civilförsvaret för att rekrytera s. k. civilförsvarskolonner för att i krig sättas in för eldsläckning, röjning, transport av sårade o. s. v. på orter, som utsatts för så omfattande förstörelse, att hjälp krävs utifrån. Rekryteringen av manskap till civilförsvarskolonner i vårt land torde huvudsakligen få ske bland värnpliktiga. Styrelsen hemställer att frågan beaktas vid bedömandet av värnpliktskontingentens fördelning på försvarsgrenar m. m.»

*

Det femte skälet varför vi bör fortsätta att stärka vårt luftförsvar blir alltså:

Ett starkt aktivt luftförsvar erfordras för att bl. a. civilförsvarets uppgifter i krig inte skall bli övermäktiga.

Den nya målsättningen.

Fem goda skäl varför vi bör fortsätta att stärka vårt luftförsvar, har ovan anförts. De är inte de enda, som kan åberopas. Fler finns. Men denna framställning gör inte anspråk på att vara fullständig. Den vill endast övertyga så många läsare som möjligt om att *luftförsvaret är av ännu större betydelse för landets framtida väl än invasionsförsvaret.*

Flygvapnet är luftförsvarets kärna. — Varje stridsdugligt flygplan, som tillförs flygvapnet, ökar luftförsvarets styrka och ut hållighet. — *Därför bör flygvapnet i första hand stärkas.*

Denna förstärkning bör komma till stånd även om avvägningsfrågan därigenom måste upptagas till förnyad prövning. *Kostnader som nedlagts på invasionsförsvaret kan nämligen visa sig vara till föga nytta, om luftförsvaret försummas så mycket att enbart fiendens luftanfall kan framtvinga avgörande.*